

2687-5640

Received/ Makale Geliş 07.01.2023
Published / Yayınlanma 23.03.2023
Volume/ Cilt (Issue/ Sayı) 7 (28)
ss / pp 162-179

<http://dx.doi.org/10.37242/pejoss.4371>
Research Article / Araştırma Makalesi
ISSN: 2687-5640
pejoss.editor@gmail.com

Dr. Öğr. Üyesi Cavit POLAT

<https://orcid.org/0000-00028917-372X>

Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, Rektörlük, Güzel Sanatlar Bölümü, Kahramanmaraş/TÜRKİYE

Doç. Dr. Mustafa GENÇ

<https://orcid.org/0000-0001-8702-538X>

Süleyman Demirel Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi, Geleneksel Türk Sanatları Bölümü,
Isparta/TÜRKİYE

Dr. Öğr. Üyesi İlker ÖZTÜRK

<https://orcid.org/0000-0002-0179-6835>

Süleyman Demirel Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi, Geleneksel Türk Sanatları Bölümü,
Isparta/TÜRKİYE

İĞDIR'DA TESPİT EDİLEN MAFRAŞ DOKUMALARININ TEKNİK ve TASARIM AÇISINDAN İNCELENMESİ

TECHNICAL AND DESIGN EXAMINATION OF MAFRAŞ WEAVES DETECTED IN İĞDIR

ÖZET

Konargöçer yaşamda dokuma ve diğer kültür ürünleri öncelikle kullanım amaçlı üretilirler. Kullanım amacı dokumanın teknik ve malzemesini belirler. Gündelik hayatta kullanılan dokumaların bir ya da birkaç kullanım yeri olabilir. Dokumaların üretim süreci, teknik, ticari ve estetik açıdan değerlendirilmelidir.

Mafraş dokumaları Anadolu coğrafyasının doğusunda dokunup kullanılmaktadır. Bu dokumalar Türk kökenli İran Şahsavan (Şahseven), Kaşgay, Afşar ve Azerbaycan konargöçerleri tarafından da dokunup kullanılmaktadır. Mafraş taşıma ve saklama amaçlı yapılan dokumalardandır.

İğdir; doğu Anadolu'da tarım ve hayvancılığın yapıldığı yerlerden biridir. Buradaki Yörük ve Türkmen grupları tarafından mafraş çok amaçlı olarak kullanılmaktadır. İğdir ve doğu Anadolu'da bu dokumalara Mafraşa, Mefreş de denilmektedir.

Çalışma kapsamında İğdir merkez ve ilçelerinde 2018-2022 yılları arasında yapılan alan araştırmasında 45 adet örnek tespit edilmiş bunların farklı desen özelliklerine sahip, en eski olanlardan 12 adet mafraş dokuma araştırmaya dâhil edilmiştir. Alan araştırması, literatür taraması yöntemi sonucunda tespit edilen örneklerin teknik çizimleriyle birlikte, belgelenerek tasarım ve teknik açıdan değerlendirmeleri yapılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Mafraş, Hurç, Dokuma, İğdir.

ABSTRACT

In nomadic life, weaving and other cultural products are produced primarily for use. The purpose of use determines the technique and material of the weaving. Weavings used in daily life may have one or several uses. The production process of weavings should be evaluated in terms of aesthetic, technical, commercial and aesthetic aspects. Mafraş weavings are woven and used in the east of Anatolia. These weavings are also woven and used by Iranian Shahsavan (Shahseven), Kashgay, Afshar and Azerbaijani nomads of Turkish origin. Mafraş is one of the weavings made for transportation and storage. İğdir is one of the places in eastern Anatolia where agriculture and animal husbandry are practiced. Yörük and Turkmen groups here use these weavings. Mafrasha is also called Mefreş in İğdir and eastern Anatolia.

Within the scope of the study, 45 samples were identified in the field research conducted between 2018-2022 in the center and districts of İğdir and 12 of the oldest mafraş weavings with different pattern features were included in the research. Technical drawings of the samples identified as a result of field research and literature review method were made and documented and evaluated in terms of design and technical aspects.

Keywords: Mafraş, Hurç, Weaving, İğdir.

1. GİRİŞ

Türk boyları Asya ortalarından Avrupa ve Afrika'ya kadar geniş yayla ve ovalarda yaşama imkânı bulmuşlardır. Tüm bu zaman diliminde kendi kültürünü geldiği coğrafyadaki kültürle birleştirerek sanat ve zanaat üretimlerini gerçekleştirmişlerdir. Bu süreçteki önemli husus, kendi geleneksel üretim ve değerlerini kaybetmeden üzerine ekleme yapmalarıdır. Her yeni sanat biçim ve tekniği gelene ektir. Büyük Türkistan coğrafyasında yaşayan Türklerin günümüze kadar kesintisiz gelebilen geleneksel sanatlarımızdan biri de Türk dokumalarıdır. Dokuma kültürünün çok özel kültür miraslarından biri olan Mafraş, Doğu Anadolu'ya özgü saklama ve taşıma amaçlı kullanılan dokumalarımızdandır.

Arapça bir sözcük olan “Mafraş”, genellikle yaygı anlamında kullanılmaktadır. Farklı coğrafyalarda farklı isimler almaktadır. “Şahsavanlarda (Şahsevenlerde) ise “Mafraş”, “Farmaş”, “Mafrac” (Andrews, 1985:124) denilmektedir.

Mafraş dokuması saklama eşyası olarak yapılan ve konargöçer toplumlara ait bir dokumadır. Kullanım açısından sandıkla aynı işlevi görmektedir. Mafraşın içine eşya konulduğu zaman sandık formunu alır ve üç boyutlu hale gelir (Fotoğraf 1). Mafraşın içine konan yorgan, döşek, yastık, minder, elbise gibi ihtiyaç duyulan eşyalar, dokumanın üst bölümünde bulunan örme halkalardan geçirilen ipe bağlanıp, muhafaza edilir. Mafraş konargöçer yaşam tarzında önemli bir dokuma türüdür. Göç sırasında eşyaların konulup taşınması, yaylak veya kışlağa gidildiğinde eşyaların korunması için mafraş ve çuval dokumaları önem arz eder. Konargöçer yaşamda dokumaların bir veya birçok fonksiyonu olabilir. Mafraşın, göç sırasında ve çadır içinde eşyaları koymak için kullanılmasının yanı sıra, şeklinin uygunluğu ve kullanım kolaylığından dolayı, bazı yörelerde çocuk beşiği olarak da değerlendirilmektedir.

Fotoğraf 1- Mafraş Dokumasının Sandık Formunda Kullanımı (Cavit Polat Arşivi).

Mafraşlar kullanılacak amaca göre derinlik ve genişlik ölçüleri belirlenerek dokunmaktadır. Örneğin kaba ve büyük eşyaları koymak için dokunan mafraşlar daha geniş ve derin iken, parça özellikli eşyaları koyma amaçlı mafraşlar küçük ebatlıdır. Mafraşların yaklaşık uzunluğu 70, 80-120 cm, yüksekliği 40-60 cm ve genişliği 40-60 cm arasında değişmektedir. Bu ölçüler farklılık gösterebilir. Yan yüzü heybe gözü gibi kare şeklindedir. Çuvalarda olduğu gibi göç sırasında hayvanlara yüklenebileceği için çift olarak dokunurlar (Fotoğraf 2).

Fotoğraf 2- Kaşgay Çadırında Mafraşın Kullanımı (Rahmani, 2016:31).

Mafraşlar asıl işlevlerinin yanı sıra çadırda konulduğu yerde yarım bir duvar, yaslanacak yastık işlevini yerine getirme amaçlı olarak da kullanılır (Fotoğraf 3).

Akdeniz, Batı Anadolu ve İç Anadolu Yörük gruplarında Ala çuval, Harda çuvalı, Farda çuvalı, Dimi çuvalı, Çeyiz çuvalının fonksiyon açısından Doğu Anadolu'daki karşılığı Mafraş'tır.

Fotoğraf 3- Mafraş Dokumasının Şahsavan (Şahseven) Konargöçerlerinde Kullanımı (Atlıhan-Rahmani, 2016:33).

Üç boyutlu olan Mafraş, İran'da konargöçer hayatını devam eden ve yarı yerleşik Türk kökenli Şahsevenler, Kaşgay, Afşar gibi topluluklar, Farsça konuşan Bahtiyari ve Lorlar ile Azerbaycan konargöçerleri tarafından dokunmaktadır. Mafraş dokunduğu bölge ve ülkelere göre farklı telaffuz ve isimler almaktadır. Coğrafi bölgelere göre "Mafraş", "Mafrac", "Maşraf", "Fermeş", "Merfec" olarak adlandırılmaktadır (Rahmani, 2016: i).

Iğdır yöresinde tespit edilen örnekler teknik olarak kilim, sumak, düz zili, çapraz zili ve sık motifli cicim tekniği ile dokunmuştur. Çözümleri yün ve kıl atkı ipi olarak ise yün ipi kullanılmıştır. Araştırma kapsamında Iğdır merkez ve ilçelerinde 2018-2022 yılları arasında yapılan alan araştırmasında 45 adet

örnek tespit edilmiş, bunların farklı desen özelliklerine sahip, en eski olanlardan 12 adet Mafraş dokuma araştırmaya dâhil edilmiştir. Alan araştırması ve literatür taraması yöntemi sonucunda tespit edilen örneklerin teknik çizimleriyle birlikte belgelenecek tasarım ve teknik açıdan değerlendirmeleri yapılmıştır.

Teknolojik imkanların değişmesiyle birlikte konargöçerlerde eşya taşıma ve saklama alternatifleri değişmiş, bu nedenle mafraş kullanımı azalmıştır. Günümüzde eskiden kalan mafraşlar bazı evlerde dekor amaçlı kullanılmaktadır (Fotoğraf 4).

Fotoğraf 4- Günümüzde Mafraşın Farklı Kullanım Alanına Örnek (Cavit Polat Arşivi).

2. İĞDIR TARİHİ VE YERLEŞİK BOYLAR, OYMAKLAR, AŞİRETLER

Türkiye'nin en doğusunda bulunan İğdir; iklim koşulları ve verimli toprakları ile önemli bir yerleşim alanıdır. Yapılan arkeolojik araştırmalar neticesinde İğdir'in Mezolitik veya Neolitik döneme kadar dayanan bir geçmişinin olduğu ortaya çıkmış, Tunç ve Demir Çağlarında önemli bir yerleşim alanı olduğu anlaşılmıştır (Özgül, Üngör, 2016:228). M.Ö.3000'de Hurrilerle başlayan İğdir'a sahip olma süreci; Urartular, Sakalar, Arsaklılar, Sasaniler, Araplar, Bizanslılar, Selçuklular, Moğollar, İlhanlılar, Karakoyunlular, Akkoyunlular, Osmanlı İmparatorluğu ve Ruslar ile devam etmiş, sonradanda Türkiye Cumhuriyetine dahil edilmiştir (Çetinkaya, 1996:6-9).

İğdir kalesinin tarihine baktığımızda, 1406 yılında Timur'un iki yıllık egemenliği, Karakoyunlular'a geçmesi ve 1469 yılında bu kez Akkoyunlular tarafından alınması görülmektedir (Kılıç, 2020:213). İğdir "İğdir, İğdir, İğdir, Yiğdir, Yigdir, Yeğdir, Egdir, Eğdir" isimleri ile de anılır. Yiğitlik, ululuk, büyüklük, bahadırılık anlamını ifade eden İğdir kelimesi Türk Oğuz Boyunun 24 ana kolundan biridir (Buyruk, 2002:6). İğdir boyu Türkiye coğrafyasında Tarsus, İç-il (Mersin), Koç Hisar, Teke Sancağı (Antalya), Hamid Sancağı (Isparta), Menteşe Sancağı (Muğla), At Çeken (Aksaray) illerine yayılırken, İran ve Hazar ötesi Türkmenleri de varlıklarını devam etmişlerdir (Sümer, 1972:356-358). Yazıcıoğlu Ali'nin II. Murat'a (saltanat yılları 1421-1451) sunduğu Tevârih-i Âl-i Selçuk adlı eserine göre İğdir Oğuz Eli'nin Üçoklar boyunun sol kolunda yer alan Deniz Han'ın büyük oğludur (Kılıç, 2020:213). Oğuz boyu adından başka Deniz Han ve oğulları (Böğdüz, Yıva, Kınık) adlarından oymak adı gibi rastlanır (Çetinkaya, 1996:125-126).

İğdir küçükbaş hayvan sayısı bakımından (1,5 milyon) Türkiye'nin 81 ili içinde 14. sırasında yer almaktadır (Gürel, 2022:1). Yörede hayvancılığın etkin olarak yapıyor olması hayvan ürünlerinin kullanıldığı el sanatlarını da geliştirmiştir. Bu bağlamda yüne dayalı halı, kilim dokumalarının en güzel örneklerini yörede görmek mümkündür.

3. MALZEME VE TEKNİK ÖZELLİKLERİ

Iğdır'da mafraş dokumada kullanılan malzemeler yapıldığı dönemde geleneksel yöntemlerle elde edilmiştir. Konargöçerlerin kendi koyun ve keçilerinin yün ve kılları mevsiminde kesilerek taranır, yayda atılır, iğ (öreke, teşi) ile bükülür. Çözü ve atkı ipi ikinci kez çıkırıktaki bükülerek kullanılır. İplerin boyanmasında hem doğal boyarmadde kaynakları, hem de kimyasal olarak sentezlenmiş hazır boyalar kullanıldığı bilgisine ulaşılmıştır. Dokumanın yapılmasında hem yatay yer tezgâhı, hem de dikey tezgâhlar kullanılmıştır.

Teknik olarak Mafraşların dokunmasında kilim, zili, cicim ve sumak kullanılmaktadır. Araştırmamızda tespit ettiğimiz örneklerde en çok düz zili, çapraz zili, sık motifli cicim ve sumak dokuma tekniği kullanılmıştır (Mafraş örnekleri 1-12). Diğer taraftan İran'ın Türkmen ve Afşar aşiretlerinde halı tekniği ve Kaşkay toplumunda "Çerh" denilen alternatif atkı takviyeli uygulama yapılmaktadır (Rahmani, 2016:ii).

Mafraş konargöçer ailelerde en az bir çift olarak bulunur. Maddi durumu iyi olan ve kalabalık ailelerde ise 3-4-5 çift bulunabilmektedir. Mafraş dokumalarının ön, arka ve yan kısımları desenli dokunurken alt ve üst kısmının düz bezayağı veya kilim tekniği ile dokunduğu görülmektedir (Fotoğraf 5).

Fotoğraf 5- Mafraşın zemin bölümü dokuma örneği (Cavit Polat)

4. İĞDIR'DA TESPİT EDİLEN MAFRAŞ DOKUMALARI

4.1. Mafraş Örneği

	
Resim No	1
Bulunduğu İl ve İlçe Adı	İğdir
Bulunduğu Köy veya Mahalle Adı	Alikamerli
Dokumanın Yöresel Adı	Mafraş (Mefreş)
Dokumanın Türü	Sumak Dokuma
Dokumanın İşlevi	Beşik ve Hurç
Çözümlü İplik Katı ve Bükümü	4 Numara Z Büküm
Dokumanın Boyu ve En Uzunluğu	65x122 cm
Çözümlü ve Atkı İpi	Yün
Kullanılan Renkler	Kırmızı, Sarı, Siyah, Beyaz
Motif Literatürde	Koç Boynuzu, Bereket, Su yolu
Motifin Yöredeki Adları	Ustri, Çılbent, Zikzaklı Nakış
Ürünün Yapıldığı Tarih	1965
Kaynak Kişi ve Künyesi	Sümbül Yerlikaya, 1978

4.2. Mafraş Örneği

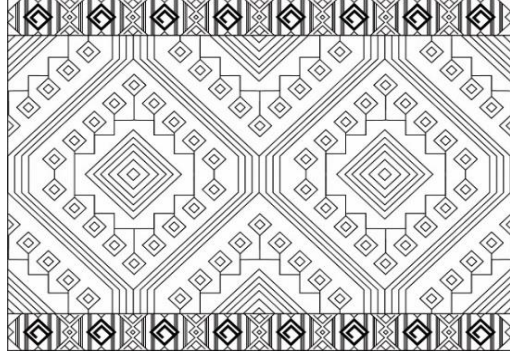
	
Resim No	2
Bulunduğu İl ve İlçe Adı	İğdır/Merkez
Bulunduğu Köy veya Mahalle Adı	Alikamerli
Dokumanın Yöresel Adı	Mafraş (Mefreş)
Dokumanın Türü	Çapraz Zili Dokuma
Dokumanın İşlevi	Beşik ve Hurç
Çözümlü İplik Katı ve Bükümü	4 Numara Z Büküm
Dokumanın Boyu ve En Uzunluğu	62x120 cm
Çözümlü ve Atkı İpi	Yün
Kullanılan Renkler	Kırmızı, Sarı, Siyah, Beyaz, Yeşil, Pembe, Mor
Motif Literatürde	Koç Boynuzu, Göz, Su Yolu
Motifin Yöredeki Adları	Oyuklu, Zikzaklı Nakış
Ürünün Yapıldığı Tarih	1980
Kaynak Kişi ve Künyesi	Hikmet Durdu, 1970

4.3. Mafraş Örneği

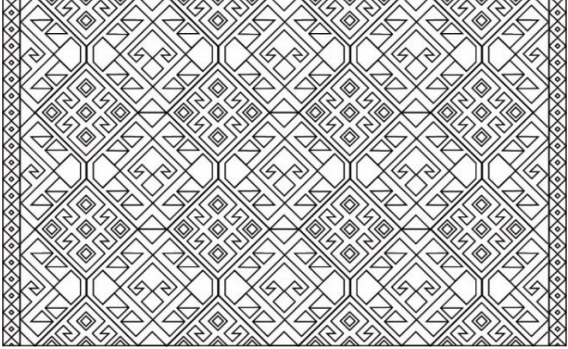
	
Resim No	3
Bulunduğu İl ve İlçe Adı	Iğdır/ Merkez
Bulunduğu Köy veya Mahalle Adı	Korhan
Dokumanın Yöresel Adı	Mafraş (Mefreş)
Dokumanın Türü	Sık Motifli Cicim Dokuma
Dokumanın İşlevi	Beşik ve Hurç
Çözümlü İplik Katı ve Bükümü	4 Numara Z Büküm
Dokumanın Boyu ve En Uzunluğu	65x140 cm
Çözümlü ve Atkı İpi	Yün
Kullanılan Renkler	Kırmızı, Sarı, Siyah, Beyaz, Pembe, Yeşil
Motif Litaratürde	Koç Boynuzu, Pıtrak
Motifin Yöredeki Adları	Dikenli
Ürünün Yapıldığı Tarih	1988
Kaynak Kişi ve Künyesi	Gülpare Çelik, 1967

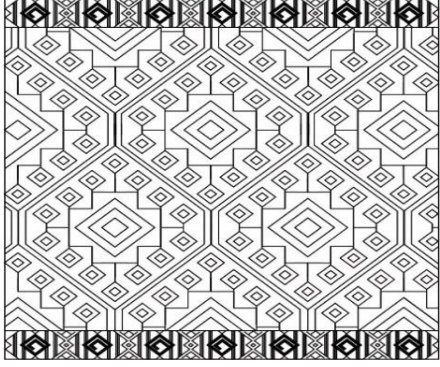
4.4. Mafraş Örneği

	
Resim No	4
Bulunduğu İl ve İlçe Adı	İğdır/Merkez
Bulunduğu Köy veya Mahalle Adı	Erhacı Köyü
Dokumanın Yöresel Adı	Mafraş (Mefreş)
Dokumanın Türü	Düz Zili Dokuma
Dokumanın İşlevi	Beşik ve Hurç
Çözümlü İplik Katı ve Bükümü	4 Numara Z Büküm
Dokumanın Boyu ve En Uzunluğu	70x116 cm
Çözümlü ve Atkı İpi	Yün
Kullanılan Renkler	Kırmızı, Sarı, Siyah, Beyaz, Mavi, Yeşil, Pembe
Motif Litaratürde	Koç Boynuzu, Göz
Motifin Yöredeki Adları	Ustri, Oyuklu
Ürünün Yapıldığı Tarih	1987
Kaynak Kişi ve Künyesi	Ahmet Ketizci, 1976

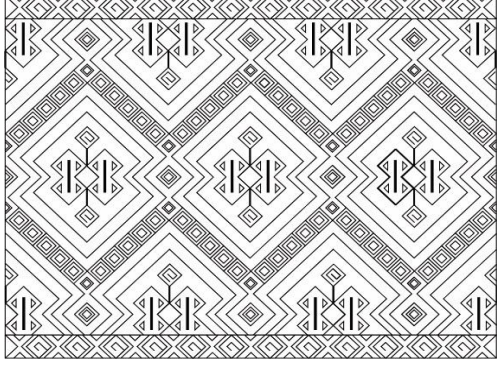
4.5. Mafraş Örneği

	
Resim No	5
Bulunduğu İl ve İlçe Adı	İğdır
Bulunduğu Köy veya Mahalle Adı	Ali Kamerli
Dokumanın Yöresel Adı	Mafraş (Mefreş)
Dokumanın Türü	Sık Motifli Cicim Dokuma
Dokumanın İşlevi	Beşik ve Hurç
Çözümlü İplik Katı ve Bükümü	4 Numara Z Büküm
Dokumanın Boyu ve En Uzunluğu	60X110 cm
Çözümlü ve Atkı İpi	Yün
Kullanılan Renkler	Kırmızı, Sarı, Siyah, Beyaz, Pembe, Mor
Motif Litaratürde	Koç Boynuzu, Bereket, Eli Belinde, Su yolu
Motifin Yöredeki Adları	Ustri, Çılbent, Çarnik, Zikzaklı Nakış
Ürünün Yapıldığı Tarih	1975
Kaynak Kişi ve Künyesi	Hüseyin Ölçün, 1965

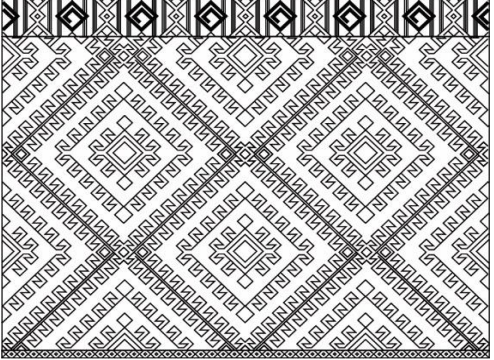
4.6. Mafraş Örneği

	
Resim No	6
Bulunduğu İl ve İlçe Adı	İğdır
Bulunduğu Köy veya Mahalle Adı	Çakırtaş Köyü
Dokumanın Yöresel Adı	Mafraş (Mefreş)
Dokumanın Türü	Düz Zili Dokuma
Dokumanın İşlevi	Beşik ve Hurç
Çözümlü İplik Katı ve Bükümü	4 Numara Z Büküm
Dokumanın Boyu ve En Uzunluğu	65x130 cm
Çözümlü ve Atkı İpi	Yün
Kullanılan Renkler	Kırmızı, Sarı, Siyah, Beyaz, Yeşil, Pembe
Motif Litaratürde	Göz, Koç Boynuzu
Motifin Yöredeki Adları	Oyuklu, Ustri
Ürünün Yapıldığı Tarih	1985
Kaynak Kişi ve Künyesi	Eshabil Yaylacı, 1959

4.7. Mafraş Örneği

	
Resim No	7
Bulunduğu İl ve İlçe Adı	İğdır/ Tuzluca
Bulunduğu Köy veya Mahalle Adı	Tutak Köyü
Dokumanın Yöresel Adı	Mafraş (Mefreş)
Dokumanın Türü	Çapraz Zili Dokuma
Dokumanın İşlevi	Beşik ve Hurç
Çözümlü İplik Katı ve Bükümü	4 Numara Z Büküm
Dokumanın Boyu ve En Uzunluğu	60x120 cm
Çözümlü ve Atkı İpi	Yün
Kullanılan Renkler	Kırmızı, Sarı, Siyah, Beyaz, Pembe, Yeşil
Motif Litaratürde	Göz, Koç Boynuzu
Motifin Yöredeki Adları	Oyuklu, Ustri
Ürünün Yapıldığı Tarih	1978
Kaynak Kişi ve Künyesi	Fikret Taşaltın, 1972

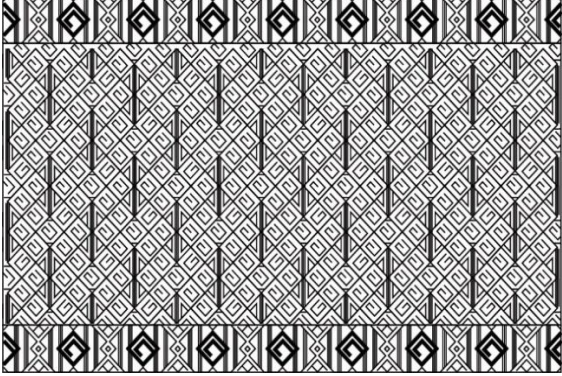
4.8. Mafraş Örneği

	
Resim No	8
Bulunduğu İl ve İlçe Adı	İğdır/Karakoyunlu
Bulunduğu Köy veya Mahalle Adı	Aşşağı Alican
Dokumanın Yöresel Adı	Mafraş (Mefreş)
Dokumanın Türü	Sumak Dokuma
Dokumanın İşlevi	Beşik ve Hurç
Çözüğü İplik Katı ve Bükümü	4 Numara Z Büküm
Dokumanın Boyu ve En Uzunluğu	50x95 cm
Çözüğü ve Atkı İpi	Yün
Kullanılan Renkler	Kırmızı, Sarı, Siyah, Beyaz
Motif Litaratürde	Koç Boynuzu, Bereket
Motifin Yöredeki Adları	Ustri, Çılbent
Ürünün Yapıldığı Tarih	1968
Kaynak Kişi ve Künyesi	Aliakber Tiryakici, 1971

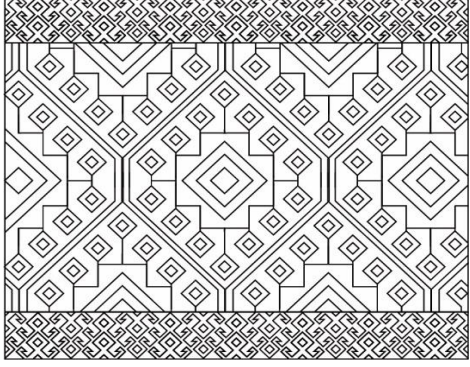
4.9. Mafraş Örneği

	
Resim No	9
Bulunduğu İl ve İlçe Adı	Iğdır
Bulunduğu Köy veya Mahalle Adı	Ali Kamerli
Dokumanın Yöresel Adı	Mafraş (Mefreş)
Dokumanın Türü	Çapraz Zili Dokuma
Dokumanın İşlevi	Beşik ve Hurç
Çözüğü İplik Katı ve Bükümü	4 Numara Z Büküm
Dokumanın Boyu ve En Uzunluğu	64x105 cm
Çözüğü ve Atkı İpi	Yün
Kullanılan Renkler	Kırmızı, Sarı, Siyah, Beyaz, Yeşil, Pempe
Motif Litaratürde	Koç Boynuzu, Göz
Motifin Yöredeki Adları	Ustri, Oyuklu
Ürünün Yapıldığı Tarih	1982
Kaynak Kişi ve Künyesi	Süleyman Özsuvar, 1965

4.10. Mafraş Örneği

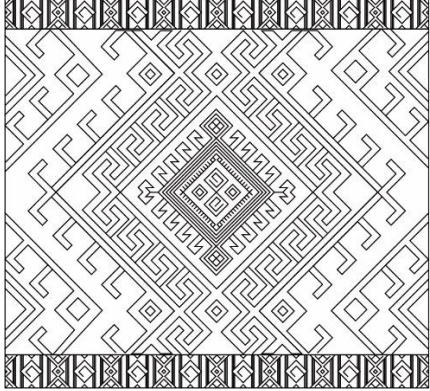
	
Resim No	10
Bulunduğu İl ve İlçe Adı	İğdır/Merkez
Bulunduğu Köy veya Mahalle Adı	Alikamerli Köyü
Dokumanın Yöresel Adı	Mafraş (Mefreş)
Dokumanın Türü	Sık Motifli Cicim Dokuma
Dokumanın İşlevi	Beşik ve Hurç
Çözü İplik Katı ve Bükümü	4 Numara Z Büküm
Dokumanın Boyu ve En Uzunluğu	67x130 cm
Çözü ve Atkı İpi	Yün
Kullanılan Renkler	Kırmızı, Sarı, Siyah, Beyaz, Turkuaz, Pembe, Mavi, Yeşil
Motif Litaratürde	Koç Boynuzu, Göz
Motifin Yöredeki Adları	Ustri, Oyuklu
Ürünün Yapıldığı Tarih	1978
Kaynak Kişi ve Künyesi	Münevver Çelikhan, 1982

4.11. Mafraş Örneği

	
Resim No	11
Bulunduğu İl ve İlçe Adı	İğdır/Merkez
Bulunduğu Köy veya Mahalle Adı	Erhacı
Dokumanın Yöresel Adı	Mafraş (Mefreş)
Dokumanın Türü	Düz Zili Dokuma
Dokumanın İşlevi	Beşik ve Hurç
Çözümlü İplik Katı ve Bükümü	4 Numara Z Büküm
Dokumanın Boyu ve En Uzunluğu	55x105 cm
Çözümlü ve Atkı İpi	Yün
Kullanılan Renkler	Kırmızı, Sarı, Siyah, Beyaz
Motif Litaratürde	Koç Boynuzu, Göz
Motifin Yöredeki Adları	Ustri, Oyuklu
Ürünün Yapıldığı Tarih	1968
Kaynak Kişi ve Künyesi	Gürkan Yiğit, 1960

4.12. Mafraş Örneği

	
Resim No	12
Bulunduğu İl ve İlçe Adı	İğdır
Bulunduğu Köy veya Mahalle Adı	Ali Kamerli
Dokumanın Yöresel Adı	Mafraş (mefreş)
Dokumanın Türü	Sık Motifli Cicim Dokuma
Dokumanın İşlevi	Beşik ve Hurç
Çözümlü İplik Katı ve Bükümü	4 Numara Z Büküm
Dokumanın Boyu ve En Uzunluğu	58x105
Çözümlü ve Atkı İpi	Yün
Kullanılan Renkler	Kırmızı, Sarı, Siyah, Beyaz, Yeşil
Motif Litaratürde	Koç Boynuzu, Pıtrak
Motifin Yöredeki Adları	Ustri, Dikenli
Ürünün Yapıldığı Tarih	1975
Kaynak Kişi ve Künyesi	Delal Önyurt, 1971

5. DEĞERLENDİRME ve SONUÇ

Mafraş dokumaları; geleneksel dokumalarımız içerisinde özellikle doğu Anadolu'daki konargöçer gruplar tarafından kullanılan bir dokuma örneğidir. Yerleşik hayata geçilmesi ile mafraş; Iğdır ve çevresinde günümüzde artık dokunmamaktadır. Yaşam tarzının değişmesi ile bu dokumanın kullanım alanı değişerek taşıma ve saklamadan ziyade dekor amaçlı kullanılmaya başlandığı tespit edilmiştir (Fotoğraf 4).

Iğdır'da tespit ettiğimiz örnekler değerlendirildiğinde en fazla düz ve çapraz zili, sık motifli cicim ve sumak tekniği ile dokunduğu görülmektedir. Örnekler teknik ve tasarım açısından değerlendirildiğinde, özellikle zili ve cicim örneklerinin Mersin, Silifke, Tarsus, Mut çevresinde dokunan çul dokuma örneklerine tasarım ve teknik açıdan çok benzediği görülmüştür. Sumak tekniği ile yapılmış örnekler ise tasarım ve renk açısından yöre dokumaları ile benzerlik göstermektedir.

Mafraş dokumaları Akdeniz ve Batı Anadolu Yörük gruplarının çuval dokumaları ile kullanım amacı açısından benzerlik göstermekle birlikte, form açısından farklılık göstermektedir. Çuvalar oval olmasına karşın mafraş dokumaları dikdörtgen şeklindedir. Bu form özelliği kendine özgüdür.

Mafraş dokumalarının ön, arka ve yan kısımları desenli dokunurken alt ve üst kısmının düz bezayağı veya kilim tekniği ile dokunduğu görülmektedir. Motif özelliği açısından geometrik motiflerin daha fazla kullanıldığı görülmektedir. Bunun temel nedeni ise dokumada kullanılan tekniktir. Bir motifin veya oluşturulan kompozisyonun tekrar ettirilerek desen oluşturulduğu görülmektedir. Motif oluşturulurken de simetri ilkesi kullanılmıştır.

Değerlendirdiğimizle birlikte mafraşların malzemelerinin geleneksel yöntemlerle elde edildiği şeklindedir. Çözümlerde yün ve kıl, atkı ve yüz iplerinde ise yün ipi kullanılmıştır. İplerin boyanmasında hem doğal boyarmadde hem de kimyasal sentezlenmiş boyaların kullanıldığı görülmüştür.

Iğdır'da tespit edilen Mafraş dokumalarının Azerbaycan, Kaşgay, Türkmenistan, Kafkasya ve İran'da Şahsavan (Şahseven) dışında Kirman, Fars ve Çaharmehal-ı Bahtiyari bölgelerinde sumak tekniği ile benzer dokumalar yapılmaktadır. Bu bakımdan Iğdır yöresindeki mafraş dokumalarında İran etkisi görülmektedir.

Geleneksel dokuma örneklerinin geçmişini anlamada, bugününü değerlendirmede ve geleceğini oluşturma konusunda var olan dokumaların araştırılarak günümüzde kullanım alanları olmasa bile belgelenmeleri önemlidir. Iğdır merkez ve köylerinde sınırlı sayıda kalan mafraş örneklerinin korunması dokuma alanında geleneksel kültürün zenginliğine katkı sunacaktır.

KAYNAKÇA

- Andrews, P. A. (1985). *Farmash – Weaving Among The Shahsevan*. International Conference On Oriental Carpet And Textile Studies I, London: Halı Magazine.
- Buyruk H. (2002). *Iğdır Çevresinde Tarihi ve Kültürel Kalıntılar*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum.
- Çetinkaya, N. (1996). *Iğdır Tarihi (Tarih, Yer Adları ve Bazı Oymaklar Üzerine)*. İstanbul: Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı.
- Gürel, R. (2022). *Iğdır'da Hayvancılık*. Güven Gazetesi.
- Kılıç, S. (2020) Iğdır Yer Adı Üzerine Arkeotoponimik Bir İnceleme. *Türk Kültürü ve Medeniyeti Araştırmaları Dergisi*, 1(1),208-230.
- Özgül, O. & Öngör, İ. (2016). Erikua'da Stratejik Bir Urartu Merkezi: Kasımıntıği Kalesi. *Kafkas Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (17),225-240.
- Rahmani, A. & Atılıhan, Ş. (2016). Şahseven Mafraşı; Desen, Teknik, Renk, *Akademik Sanat*, 1 (1),30-39.

Rahmani, A. (2016). *Türkiye, İran, Azerbaycan, Alaçuvall ve Mafruş Desenlerinin İrdelenmesi ve Yorumu*. Yayınlanmamış Sanatta Yeterlik Tezi Marmara Üniversitesi, Güzel Sanatlar Enstitüsü, İstanbul.

Sümer F. (1972). *Oğuzlar (Türkmenler)* Ankara: Ankara Üniversitesi Basım Evi.